

1
Seneca de quattuor
virtutibus cardinalibus
cum cometo.

Seneca cordubensis philosophus vir doctissimus **Stratini**
stoici discipulus **Lucani** poete patrius rhome claruit re-
pore **Neronis** imperatoris cuius et preceptor fuit **Fuit** ipse
si apud **Petrus** et **Paulus** rhome predicabat **Fuit** et **Se-**
Seneca vite honeste magne abstinentie et conversationis urbane
et modestie somni **Et** igitur **Seneca** et multa de domo cesaris ad paulum con-
fluere pre ceteris ipse beato **Paulo** familiaris erat propter divinam scien-
tiam quam in eo viderat ut vir se ab eius colloquio ipse potuisset et qui cum eo
ore ad os loqui non poterat frequenter epistolis datis et acceptis eius am-
mirabili colloquio fruebatur. Scripta quoque pauli coram cesare legit et in-
cunctis cum amicabilem reddidit **Seneca** eius de paulo alta sentiebat **Hic**
Seneca sanctissime vite fuit que beatus **Hieronymus** sanctorum catalogo
annumeravit illis epistolis puocatur que legunt pauli ad cum et ipsi ad
paulum **Hic** ante biennium quam **Petrus** et **Paulus** a **Nerone** coronarent **Mart-**
tyrio taliter interfecit est **Ipsa** enim **Nero** quadam die respiciens **Senecam**
et probera que sibi in puericia intulerat ad memoriam reducere **Infirmus**
ac tanquam inuita propter rationem expectare de illo cupiens **Precepit** ut quodcumque
genus vellet mortis sibi eligeret **Seneca** ergo quasi suave genus mortis ar-
bitrans in balneo mortis in scissione utriusque vene brachii elegit.
Item **Seneca** non dicit quasi se necans **Non** nihil respiciens ad malum
opatur malum **Seneca** aut moralissimus erat quare si seipsum necasset mora-
litate excessisset sed dicit quasi sentio nens chara et vtilia documenta se pro
sibi que in senectute sua composuit **Et** si debet exponi quantum ad eius inte-
ritum hoc vocabulum **Seneca** tunc dicit seueritate **Neronis** cadens **Non** **Nero** ipsum
interficere volens permisit sibi ut eligeret sibi mortem et sic sibi ipse elegit pro
missionem sanguinis cuiuslibet vene in balneo ut leuiori morte obiret.

Sed generales sō qz mor⁹ et act⁹ aliaz frutu⁹ picipant a scōdarijs
frutib⁹ moralib⁹ respectu cui⁹ dicunt⁹ speciales subannere Singu
le igit⁹ Illa est t⁹na ps proemij in q⁹ Seneca reddit auditores beniuo
los Quidendo vilitatē illaz q⁹tuoz frutu⁹ q⁹ studende z addiscende s⁹
tō qz tpe cū eaz opationib⁹ hoiez honestūz hū mortigeratū faciūt vtz
in s⁹a. Etā tō qz ille frutes dñr bona aie q⁹ maxime bona s⁹.f. eth.

De prudentia.

Quisquis ergo prudentiā sequi desiderat / tūc
recte p⁹ronem viuas. et oīa prius existimas
et ppendas et dignitatē rebus nō ex opinione mul

toz sed natura earundem constituas.

Ista est ps executiua in q⁹ mgr psequit⁹ dterminare de diuersis
frutib⁹ Et specialiter pmo tractat de prudentia ponēs de eadē diuer
sas doctrinas sicut patebit in pcessu Vult igit⁹ pmo q⁹ ille homo q⁹
desiderat imitari prudentiā talis debet regularit⁹ viuere scōm dicta
men recte rationis sic q⁹ nō deficiat a frutu⁹ via qz ratio sp deprec⁹ ad
optima p⁹io ethic⁹ Et ideo qm nō reglat⁹ actu ratiois: imprudent⁹ du
cit vitā hui⁹ mūdi eo q⁹ talis bestialit⁹ viuit Qñ ex eo q⁹ homo sequit⁹
vsum rationis dē esse dignissima creaturaz Sic ecōuerso homo non
sequēs rationē sed sensualitatē peior est bestia.

Nā scire debes q⁹ qdā s⁹ q⁹ vident⁹ esse bona et nō s⁹.
z qdā nō vident⁹ esse bona z s⁹ **Q**uecūq⁹ at de trāsito
rijs possides nō mireris **N**ec magni precij existimes
q⁹ caduca s⁹ **N**ec apud te q⁹ habes tanq⁹ aliena serua

Sz p te tanq⁹ tua dispenses z tanq⁹ tuis sp vt ere
Hic autor i ista sentētia duplicia poit p⁹io nāq⁹ subdit corollarū ad
emēdationē pdictoz sibi **N**ā scire debes **D**icēs q⁹ qdā vident⁹ esse bo
na scōz estimatōnē vulgarū vt s⁹ bona fortuita scilz diuitie z hōres q⁹
tū nō s⁹ bona qz ipediūt a sūmo bono **E**t q⁹ qdā vident⁹ esse mala scōm
vulgares vt s⁹ scia z frus q⁹ tū nō s⁹ mala. sūmo simplr bona **E**t illo mō
debem⁹ inspicere opimōes vulgarū qz vulgares veritatem nō cogno
scūt iuxta dictuz **B**oecij libro q⁹rto p⁹a iij. dicent⁹ **A**cquunt ei oculos te

Incipit liber Lucij Annei

Seneca de formula honeste vite .vel de quattuor virtutibus cardinalibus

Quattuor virtutū species multorum sapientum sententijs diffinitae sunt. Quibus animus humanus comprehensus ad honestatem vite possit accedere.

Pro generali noticia prius libri ista se tenenda que ceptis circa initia librorum dicunt. In sciendum que noticia prius libri moralium philosophie supponitur. Et tunc in hoc libro est Liber Lucij Annei Seneca de formula honeste vite vel de quattuor virtutibus cardinalibus. Et intentio est velle tradere electis de quattuor virtutibus cardinalibus. Et virtus est que cognitis his fructuose honestissime et vniuersaliter suam vitam regere possit. Et de ea se notandi. Quia causa materialis prior et sequens. Causa autem est efficiens non in se curanda est vt. i. par. bit de officio prudens. Non te moueat dicere autem virtus dicitur tunc causa efficiens venerabilis Seneca. Et causa finalis est vt ea noticia habetur statim prioris vite moribus. Nullius est virtutibus supinis exornare possim. et tunc per hanc vitam ratione virtutis et per eorum merita vitam semper etiam consequi qui n. creamus. Quattuor virtutum res. Iste liber intitulatur liber Seneca de formula honeste vite de cuius subiecto utilitate et causis vniuersaliter nec de formula honeste vite de cuius subiecto utilitate et causis vniuersaliter. Multum est que tunc quattuor virtutes cardinales per sententias philosophorum sapientum descripte sunt quare virtutum affluencia homo adornatur ad honestatem vite et humane felicitatis gloriam poterit peruenire.

Hae autem prima est prudentia. Secunda magnanimitas. Tertia continentia. Quarta iustitia. Singule igitur harum his officiis que subter annexa sunt: honestum ac bene morigeratum efficiunt virum.

Ista est pars in qua autor reddit auditores attentos ponendo certum numerum virtutum cardinalium ad eorum ordinem ostendendum. Dicit quattuor sunt virtutes cardinales vt prior in littera quia secundum regorum super Azechielem omelia in. quattuor virtutes cardinales accipimus dum eorum ordinem custodimus. Nota que iste quattuor virtutes nominantur tribus nominibus. Primo enim notantur principales. Secundo cardinales. Tertio generales. Principales ex parte passionum et operationum. Et cardinales dicuntur quia tota vita humana secundum moralitatem vincta est in his quattuor virtutibus.

a ij

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DUISSELDORF

*Viribus appellatis
virtutibus cardinalibus*

Sed generales sō qz mor⁹ et act⁹ aliaz frutu⁹ picipant a scōdarijs
frutib⁹ moralib⁹ respectu cui⁹ dicunt⁹ speciales subannere Singu
le igit⁹ Illa est t⁹na ps proemij in q⁹ Seneca reddit auditores henuo
los Quidendo vilitatē illaz q̄tuor frutu⁹ q̄ studente z addiscende s̄
sō qz tpe cū eaz opationib⁹ hoiez honestūz hū morigeratū faciūt vyz
m̄ s̄ra. Etā sō qz ille frutes dñr bona aie q̄ maxime bona s̄. r. arb.

De prudentia.

Quisquis ergo prudentiā sequi desideras / tūc
recte p̄rōnem viuas. et oīa prius existimas
et ppendas et dignitatē rebus nō ex opinione mul
toz sed natura earundem constituas.

Ista est ps executiua in q̄ mgr psequit⁹ dterminare de diuersis
frutib⁹ Et specialiter p̄mo tractat de prudentia ponēs de eadē diuer
sas doctrinas sicut patebit in p̄cessu Vult igit⁹ p̄mo q̄ ille homo q̄
desiderat imitari prudentiā talis debet regularit⁹ viuere scōm dicta
men recte rationis sic q̄ nō deficiat a frutu⁹ via qz ratio sp̄ deprecā⁹ ad
optima p̄rio et hie Et ideo qm̄ nō reglat⁹ actu ratiois: imprudent⁹ du
cit vitā hui⁹ mūdi eo q̄ talis bestialit⁹ viuit Qñ ex eo q̄ homo sequitur
vsum rationis dē esse dignissima creaturaz Sic ecōuerso homo non
sequēs rationē sed sensualitatē peior est bestia.

Nā scire debes q̄ qdā s̄ q̄ vident⁹ esse bona et nō s̄.
z qdā nō vident⁹ esse bona z s̄ **Q**uecūq; at de trāsito
rijs possides nō mireris **N**ec magni precij existimes
q̄ caduca s̄ **N**ec apud te q̄ habes tanq̄ aliena serua

Sz p̄ te tanq̄ tua dispenses z tanq̄ tuis sp̄ vt ere
Hic autor i ista sentētia duplicia poit p̄rio nāq; subdit corollariū ad
emēdationē p̄dictoz sibi **N**ā scire debes **D**icēs q̄ qdā vident⁹ esse bo
na scōz estimatōnē vulgarū vt s̄ bona fortuita scilz diuitie z hōres q̄
tū nō s̄ bona qz ipediūt a sūmo bono **E**t q̄ qdā vident⁹ esse mala scōm
vulgares vt s̄ scia z frus q̄ tū nō s̄ mala. s̄mo simplr bona **E**t illo mō
debem⁹ inspicere opimōes vulgarū qz vulgares veritatem nō cogno
scūt iuxta dictuz **B**oecij libro q̄rto p̄sa iij. dicent⁹ **A**cquunt ei oculos te

nebris aspectus ad lucez pspicue veritatis attollere. **S**iles qz se aurb^o qz
ituta nox illuinar dies cecar. **S**edo subingit duplicia bona sibi qcumqz
at re. **V**oles qz qda se bona transitoria et de his die qz prudēs nō dō
sup his murari. magna curā habere qz labilia se p phm phycoz lū.
Qia qz se in tpe labunt z corrupūt cū tpe illa se bona efna z pperua
z de his die qz apd te habes. i. te. **E**t de illis dicit **Boetius** metro pmo.

Si igitur prudentiam amplecter. ubiqz idem eris. **E**t put
tuis rebus exigit varietas ita te accommodes tui. **N**ec
te in aliqbus mures. s. potius apud te. **S**ic ei man^o qz eade

ē ut cū in palmā extēdit z cū in pugnū constringitur.

Hic post et tangit stabilitatē prudentis qz in prosperis non extollit
nec in aduersis impatentia turbat vel conturbat. **N**ā scdm phm in
ethicis. **P**rudēs debet se habere ad modū tetragoni. corpis qdrati.
Nā sicut corp^o quadratū ad quācūqz ptem vertit semp manet idē z
firmū. **S**ic homo prudēs qlibet tpe et loco idē et firm^o manet absqz
reprehensione. scdm exigentiā tpm et rez mores suos p̄t imutare. **N**ec
in vllō mutat sed potius se tempori coaptabit. **S**icut hic post vna siliti
dine. **S**acēdū circa fraz qz prudentia sic describit. **E**t recta rō rez agibit
lū. v. ethicor. vel sic. **E**st bonor et malor cognitio cū electione vni^o.
sez boni z cū abiectione alteri^o sez mali. cū malū non cadit sub electione
mali. **E**t illa auctoritas. int^o duo mala min^o malū ē eligēdū. **I**ntelligit
sic. **S**i duo mala obijciunt min^o ē eligēdū mal^o vero fugiendum.

Prudētis propriū est examinare consilia multor et
nō cito facili credulitate ad falsa prolabi.

Hic Seneca post vnam conditionem ipsius prudentis. **V**ol
lens qz prudēs q̄rere debet cōsilia multor et non ex p̄ria p̄sumptiōe
in errorem cadere. **I**llud idē docuit **Aristoteles**. vt dicit **Valerius** ma
xim^o li. vii. **Aristoteles** at **Callisthenes** auditorē suū ad **Alexandru** n. tr
rens monuit vt cū eo aut q̄rarissime aut qz iucundissime loqr̄et quan
do pmo salubria cōsilia ageret. qz vt ait **Bernardus** **Judicij** ē discerne
re qd liceat vel nō liceat. **C**ōsiliū autē p̄bare qd expediat qz ad pruden
tiā hoc p̄tinet. **C**ōsiliarij vt dicit **beatus Thomas** in scda n. q. xlvij. art.
vi. **A**d prudentiam p̄tinet ratiōe cōsiliari. **E**t hec cōsilio elicit ex se
p̄to ethicor vbi dicit. **V**idet at prudēs posse cōsiliari nō qdē ad partem
puta ad sanitatē sive fortunā. **S**ed oīno ad totū bene vttere.

a iij

De dubijs nō diffinitas. s; suspēsa tene sentētia. nihil
inexp̄tū affirmes. q; nō ōne qđ verisilē ē statī vez ē.
sicut ⁊ sept̄ qđ pmū icredibile videt n̄ p̄tinue ē falsū
Rebro siqđē faciē mēdaciū veritas retinet **R**ebro
siqđē mēdaciū sub specie veritatī. occultat **N**am si
cut aliquotiēs tristēm faciē sine frontē aduersā ami
cus et blandā adulator ostendit **S**ic verisimile: co
loratur vt fallat vel surripiat conatur.

Hic autor pōit aliā cōditionē sapiēt; q; seruari d; in causis incertis;
Holēs q; prudēs hō n̄ d; diffinire seu notificare dubia s; p̄rabere
sentētia donec veritatē experiri poterit. q; vt ait autor **Q**ui q; clauum
prudēs mos est varias inq̄rere causas vt valeat mētē certificare suaz
Ideico nō d; affirmare icognita **Q**uia ex h̄ posset in errorem cadere
Et rōnē subiūgit q; nō ōne qđ similitudinē verit; vez h̄ est **N**ec ōne qđ
videt ē falsū icredibile ē **Q**uia mēdaciū specie veritat; sepe occultat
et ecōuerso **N**ull; autor est in padotis cū inq̄r **N**ihil est tā icredibile
qđ n̄ dicēdo fiat. p̄habile **N**ihil tā horridū tā iculū qđ n̄ resplendet
ōione **E**t h̄ ōndit h̄ **S**eneca a signo q; sicut int̄dū amic; ōndit faciē
irata aduersuz amicū **E**t n̄ h̄ non facit ex ranore vel eā odij s; eā corre
ctionis q; p̄cedit ex bono fundamēto q; intrinsec; ver; **E**t sic appare
at extrinsec; h̄re frontē aduersā. i. inimiciā **S**ed deceptor seu adula
tor multotiens ostendit faciē amicabile qđ procedit ex fonte odij q; sp̄
decapit aut decipere querit **S**ic verisilē multotiens colorat aut assumat
faciē veri **P**rudēs at d; ē caue; ⁊ nō facilis ad credēdū. q; h̄ viciosum
est vt dicat **Q**uid; in li. fast. sed nos in viciū credula turba sum; **Q**uia
si diceret exq; nos cois populus sum; faales ad credendum. et ergo i
vicio sumus prudēs aut̄ debet inquirere causas.

Si prudēs ē cupis. in futura prospētū intēde. **E**t
q; animo tuo p̄tingere p̄nt cūcta p̄pone. nihil tibi
subitū sit. sed totū an̄ cōspicias **N**ā q; prudēs est non
dicat. ego nō putauī quidem hoc fieri **Q**uia nō dubi
tat. sed expectat **N**on susp̄icat. sed cauet.

Uostq; Seneca in pcedētib; ostēdat doctnā quō sapiēs nō debe
at ee facilis ad credēdū Sed dz certitudinalit indagare veritatē In
ita illd p̄speri. Nō pareāt faciles rumorib; aures Qd̄ nescire iuuat
credere min⁹ liceat Sic p̄nt cōtinuādo dicit q; prudēs dz p̄spicere ea
q; futura sūt et iuxta h; ordinare negociū suū Hoc idē vult Sāfred⁹ in
poetria noua cū dicit Precurrāt oculi gress⁹ p̄cōsule mētē Et vires me
tūe tuas si fortis es aude Grādia. si fragilis humer⁹ impone minora
Que vba nihil aliud p̄cēdit q; q; sapiēs dz p̄cōsiderare ocul⁹ z mētē
gress⁹. i. illd qd̄ aggrediat Et iuxta vires et fures ordinare dz Tul
li⁹ autor ē in officijs li. p̄mo Magni ingenij est cogitatione p̄cōstitue
re et ordiare q; euenire p̄nt Quia vltia raro correspondēt p̄mis vt ait
Boca⁹ d̄ disci. schola. in fine Pia licet qn̄q; salua sūt iudicia Vltia
tū alteri⁹ saporis cōinquinamēta manebūt Infert seneca i textu q; pru
dētā nihil subitū dz esse Quia mltā mala cōtingūt ex cōsilio veloci. vt
dicit Agell⁹ in speculo stultoz Reb⁹ in abiguis q̄rens fortuna labo
rat Consiliū p̄ceptis non dz esse nimis Imper⁹ vt memini grauis est
male cuncta min⁹ rat Si male cūcta q̄ nec vlla bene Ideo prudēs hō
singula debet semp. p̄spicere ne in malū finē terminauerit Ne dicat ego
nō putauī q; h; contingere debuit Qui n̄ p̄tinet ad prudētā seu ad prudē
tē q; prudēs n̄ dubitat sed expectat bonū. n̄ opiat s; cauet. i. caute agit

Uniuscūq; causā facti inq̄re. et cū initia rez inueni
erit cogitabis Scito te in q̄busdaz debē p̄seuerare
q̄ icepisti Quedā xō nec icipe debes i q̄b; p̄seuerare
noxii ē Prudēs fallē n̄ vult. nec falli p̄t Boni ē vir i
etiā i morte nemiez fallē Opiones tue sint iudicia Co
gitatiōes iutiles z vanas velut sōnio siles n̄ i mētē
r̄cipias Quib; si aīm⁹ tuos oblectauēit cū oia bñ dispo
sueri. tristi. r̄maneb; Sz cogitatio tua stabil⁹ z firma sit

sive delibēt. siue q̄rat siue p̄cēplez z nūq; r̄cedat a xō
In ista p̄te autor. ponit aliud officium prudētē qd̄ respicit originē
in actu Qñ inuestigare causas rerum est propriū prudentis Hec est
autor. quinq; clauū Qñ dicit prudēt⁹ mos est varias inq̄re causas
Et Virgil⁹ scdo georgicoz Felix qui potuit rerz cognoscere causas.

8
initia facti et
magis diligenter examini
10

¶ Tūc ibi Cū inītia rex inneneris re? **¶** Nonit notabile p q̄ facit p̄hs
sc̄do de aīma Justū est om̄ia a sine denoiare. z **¶** Sāfred^o Si bene luc
cedūt nō p̄ma sed vltia spectas **¶** Casu describe dīc non solis ab om̄.
Et alibi **¶** Ad cōplere nequis p̄ncipiare caue. **¶** Derrista Quicqd̄ aḡ
p̄udent agas et respice sine Quia finis ē optima causa **¶** Et cui^o finis
bon^o ip̄m quoq; bonū est **¶** Sed ibi Sato q̄ in q̄busdā re? **¶** Autor po
nit alia officia p̄udentē q̄ntū ad s̄monē ibi **¶** Sermo quoq; **¶** Sciendum
q̄ int̄ oīa opa agēda i oib^o reb^o q̄dā s̄t vtilia z bona q̄ iāp̄icēda s̄t et
ad finē deducēda **¶** Sed alia s̄t opa viciosa in qb^o nō est p̄secrādaz.

¶ Sermo q̄z tu^o nō sit ianis; s̄ aut suadeat aut mone/
at aut p̄solez. ā p̄cipiat **¶** Lauda parce. vitupa p̄ci^o **¶** Nā
s̄lt̄ rēph̄ēsbilis ē nimia laudatio et imoderata vitu/
p̄atio **¶** Illa siq̄dē adulatōe **¶** Ista s̄o malignitate suspe
cta ē **¶** Testimoniū veritati nō amicitie reddas **¶** Cū cō
sideratiōe p̄mittas **¶** Sed pleni^o q̄z p̄miseris p̄resta.

¶ Hic Seneca poit aliud officiū p̄udentē q̄d respiciat s̄monē p̄udentis
Dices q̄nt̄ p̄udēs d̄z regere suū sermonē. d. s̄mo p̄udēt̄ nō debet ēē
ianis **¶** Nā nota q̄ s̄mo van^o z ianis d̄z q̄ p̄ferē s̄ine vtilitate p̄ferēt̄ z
audiēt̄ **¶** De q̄ hō tenet reddere rōnē i die nouissimo **¶** Cū p̄uer. x. Qui
moderat labia sua h̄ p̄udentissim^o ē **¶** Cui ēē p̄cidat **¶** Sato d. Virtutē p̄
mā p̄uto cōp̄escere ligūā **¶** S̄z ibi **¶** Lauda p̄ce re? **¶** Hic poit tria officia
p̄udentie per ordinem **¶** Et vult q̄ p̄udentis homo laudet aliq̄c̄ parce
et moderate. vt patet in textu.

¶ Si p̄udēs es anim^o tu^o t̄b^o disp̄eset̄ t̄p̄ib^o **¶** Pr̄esētia
ordina. futura p̄uide. p̄terita recordare **¶** Nāz q̄ nihil
de p̄terit. cogitat vitā p̄dit. q̄ de futuro nō meditat̄.
fatu^o obliuio^o appellat̄. **¶** Et in oīa incaut^o icidit **¶** Pre
ponas igit̄ in animo tuo futura bona et mala. vt il
la sustinere possis et ista moderare.

¶ Hic poit aliud officiū p̄udentē respiciēs quēlibet hōiem volētē esse
tum z secur̄ **¶** Et fac̄ duo. p̄^o poit modū in q̄ docet hōiez ēē circūsp̄cū
t̄ p̄uidū **¶** Sc̄do eiusd̄ modi cāz subūngit̄ ibi **¶** Nā q̄ n̄l. re? **¶** T̄ntū ad p̄mū
vult autor q̄ q̄ vult ēē p̄udēs ille d̄z aīm suū limitare t̄b^o d̄ntiis t̄p̄m

Debet ei p̄rio ordiāre nō solū ad suā vtilitatē s; etiā ad aliorū p̄ntia. Se-
cūdo cauta cōsideratiōe p̄uidere debz ea q̄ sūt futura Tertio cautoz ext-
stat in p̄ntib⁹ et futuris. Debz ei memorare ⁊ fr̄ncire ea q̄ p̄terita sūt. Ubi
nota q̄ recordatio p̄teritorū valet nob̄ ad tria. p̄mo p̄t p̄ntis vite coler/
uatiōe. Secūdo p̄t p̄ntis vite emēdatiōe vt dicit Bāfred⁹. 3. p̄t p̄ntis
vite sagatiōe ⁊ ordiatiōe. Nā p̄teritorū cogitatio vtile p̄bet p̄siliū in fu-
turis. Sic ibi Preponas iqt̄. Tutor pot̄ aliā cōditiōe prudēte p̄
modū p̄clūsiōis ex p̄ntis habit⁹ volēs q̄ prudēs debz aimo suo p̄ponere
tā bona q̄ etiā mala. Bona iō q̄ ip̄e sapiēt̄ moderare possit se n̄ nimū
extollēdo. Mala iō q̄ ea patiēt̄ tolerare possit. Et se nō nimū t̄urbādo
q̄ futura vt inqt̄ Aristo. de Regine p̄ncipiū si p̄sciant leui⁹ tolerant.

Non sp̄ in actu sis: s; interdū animo tuo requiē dato
Et requies illa plena sit sapientie studijs ⁊ cogitatio
nibus bonis. Nāz prudens nunq̄ ocio marcet. habz
aut̄ aliq̄n animū remissum sed nunq̄ solutū

Hic Seneca pot̄ aliud officiū prudētie volēs q̄ nō sp̄ opz prudētē esse
in actu. i. in cōtinuis studijs ⁊ imaginatiōib⁹. S; aliq̄n aimo suo restri-
geriū p̄stare p̄p̄ gaudia. solacia. et cōuiuia moderata nō nimia. Quia
one nimū verit̄ in viciū. scdo ethicoz. Et iō etiā p̄his iū ethi. capit.
de eutropelia sic dicit. Vidēt̄ sūt ludos ⁊ rezes hoī in vita eē n̄caria.
p̄t h̄ etiā Seneca ep̄la deciaquinta ad luciliū sic ait. Neq; ego iubeo
te sp̄ iminere libro aut pugillarib⁹. dādū ē aliq̄d interuallū aimo. ita
tū vt nō resoluat̄ sed remittat̄. S; ibi Prudēs ei. Sic subiūgit aliud
officiū prudentie volens q̄ prudēs nūq̄ d; esse dat⁹ ocio qz oca. f̄ uas
cogitationes generant̄ voluptuosas delectationes. Quare dicit Alaiū
in puerbijs Subtraheligna foco si vis extinguere flāmas. Et carnis
mor⁹. oca. vna. dapes. Silt̄. Quid̄. de remed̄ amoris. Querit̄. Et q̄st⁹
q̄re sit factus adulter. In promptu cā est qz desidiol⁹ erat. Oca si tol-
las perire cupidinis arc⁹. Debet tū prudēs interdū habere animū
remissum sed nūq̄ solutū qz solut⁹ eit p̄gricia.

Nā tarda accelerat. perplexa expedit. dura mollit tē
perat aspera. ardua exequat̄. Scit enī qd̄ q̄ via aggre-
di debeat sua. Et singula cito cognoscit. recte ⁊ disti-
cte videt. Consilia peritorū vt ex apertis obscura ex-
timat: ex paruis magna: ex proximis. remota: ex par-
tibus tota

11

manifesta
remissiora

et in prudentia
circa seipos

¶ Hic dicitur ponit actus et quod opera ipsi prudenti annexa. Volens ergo
prudens occurrere non debet. ut dicitur in precedentibus. Sed actus in se po-
sitos diligenter de se pleque et exercere. videlicet quod tardar negligenter festinant
impleat. Difficilia expediat res. ut clare in se. Et illorum acuum subuigie
rone ibi. **S**at ei res. Volensque prudentis primum est quod sciat quod est quod
via aliquid operi aggrediendum est modo facili. Singula prout consilia considerando. ex
apertis ignota ex minimis ardua ex primis longinquas. et ex publicis tota elucidat

*actus prudentie
circa sermone aliorum*

¶ Non te moueat dicentium. autem. nec quis dicat. sed quod dicat
attende. Non enim ut multum. sed quibus placeas cogita. Ad que
quod inuenire possis. Ad discere quod scire potes. Ad optare
quod coram bonis et honestis optari potest. Nec te altiori rei
applices. in qua stare tibi tremendum sit. et descendere cauendum.

¶ Postquam Seneca in foribus dixit quod prudens debet se habere in pro-
prios sermonibus et cogitationibus. futurorum premeditationibus. preteritorum rector
dantibus. Hic dicitur de eorum quod prudens se habere debet ad aliorum similes
seque fide et credulitate adhibendo. Et post se officia in se ulla prudentis
primum est quod homo prudens non credulitate adhibet simoni principaliter ex
famositate ipsi loquatur. Sed ex veritate sermonis quod profert. Et tunc auctor
est autem. Non est credendum considerandum quod quis loquitur sed illud quod quis sentiat
Sed est quod prudens de quere ea que habet per se non illa que non. Et atque potes
id tenta opis ne possidere preest. Succubar labor et frustra tentata relin-
quas. Nullum absurdum est in quere quod haberi non potest. Ideo accipiendum est
et tunc est quod potest haberi. Tertium quod prudens cogitat quod placeat aliquid bonis non
multis. Vnde si fuerit que placeat credo. quod non modo viuat. Quartum quod prudens in-
uestigat illa scire que licita sunt ad sciendum. Et dicitur ai eana dei celum in-
rere quod sit. Non sis mortalis que se mortalia cura. Quis quod prudens homo
debet optare et vilia et bona. Iuxta dicitur aristotelis in de regimine prin-
cipum. Dicitur cogitationes bonas tuas in bonum. Tertium quod prudens homo
non debet se et altare ultra honore que dignum non est. nec applicare negotio
cui satis facere non potest. Ne enim se ad illo recedat a dignitate. Alanus. Et rhor
lute ramat non firme stat imo. Non ramis facti coram ut teta noto.

*si fortunatus
sunt bene me
debeo scire
et bene*

¶ Tunc consilia tibi salubria aduoca. Cum tibi alludit huius
vite prosperitas. tunc te velut in lubrico retinebis.
aut sistes. Nec tibi dabis liberos imperator. sed circum-
spicias quo eundum sit. vel quousque

¶ Hic in fine huius primi capituli docet Seneca quod prudens si fortunatus
fuerit de implorare consilia matura sapientium vel sui ipsi. Ita quod per agat

si bona deliberatioe. **N**ā fortuna mutabilis et variabilis in ea nulla
p̄sp̄eritas poneda ē vt habet ex boecio de consolatu. **T**estis ē **Q**ui in
li. de tristib⁹. **R**ara q̄dē h̄t⁹ quā nō fortuna gubernat. **V**assib⁹ abiguis
fortuna salubris erat. **I**n sapiēs. **A**ud⁹ fortune variat imagine lune
Resat de crecat in eodē loco sistere nescit. **P**ropterea prudēs debet vt
salubribus cōsilijs vt meli⁹ vitā ducere possit. **N**ec existimare se debz
libez et h̄re liberos impetus. **S**z sp̄ in periculo cōsistere et timere re/
cessuz ei⁹. **E**t sic q̄si ābulās in lubrico. **I**n viā mala z lutosa cū non ve/
rax est. **S**z sp̄ decipit hoīez nec exaltādo nec humiliādo. **I**ō subdit i lra
prudēs debet se circūspicere q̄ ābulādū sit. **Q**uō z q̄lter ducat vitam
suā i bonis foruit⁹ cū rāsitoria sint. **T**estis ē **A**lan. cū ait. **H**ic adest et
abest fugitiu⁹ glia cens⁹. **N**ā p̄t⁹ aduentat. p̄ q̄si omnis abit.

De magnanimitate.

Magnanimitas hō q̄ z fortitudo dī. **S**i in sit

Māimo tuo cū magna fiducia viues liber. **A**l
cer z itrepid⁹. **M**agnū eī hoīs donū est. nō vacillare

sed sibi cōstare. et finē hui⁹ vite itrepide expectare.

Hoc ē scdm̄ et p̄cipale capitulū hui⁹ libri. **S**eneca i q̄ postq̄ de ter
minauit mḡr d̄ prudentia z d̄ officijs z d̄ cōdinōib⁹ ei⁹ seu de p̄p̄riatū
bus. **H**ic p̄nt̄ facit h̄ idē de magnanimitate q̄ etiā fortitudo dī. **E**t h̄ dī
uersimode dī ei fortitudo q̄ scdm̄ eā q̄s forit⁹ agit z in negocijs suis
forit⁹ se disponit. **E**x eo q̄ n̄ra notitia p̄cedit a generalib⁹ ad specialia
iij. ph. **I**n **T**ull. iij. li. retho. **F**ortitudo ē p̄ceptio labor⁹ z piculi cū vi
litans rōne et cū cōmodoz p̄saratōne. **S**z magnanimitas dī q̄ magnū
aimū h̄z ad tolerādū ardua z ad aggrediēdū terribilia. **S**z tibi ma/
gnū enīez. **H**ic seneca declarat qd̄ dā dicit⁹ d. q̄ magnū donū ē hoīez
ē magnanimit⁹. s. sedz p̄t̄tē vt dī. iij. e. tbi. s. mortē nō timēdo. **L**ic enī
mors dīp̄ tribulū maxim⁹ ē vt dīc ph̄s. in. **E**t h̄. tii magnanimit⁹ time
re nō dī. **E**t q̄ mors ē de dono nature vt dīc **S**eneca in li. de rein forit⁹

Si magnanimit⁹ fueris. nūq̄ indicabis tibi cōtumeliā
fieri de inimico. dices nō nocuit mihi. sed aimū nocē
di habuit. et cū illū in p̄tate tua habueris. vindictam
putabis vindicare potuisse. **S**cito enī magnū et ho/
uētū genus vindicte esse ignoscere.

mag. acty fortit⁹
et itrepid⁹

zdy. itrepid⁹
p̄t̄tē

1. spes paha

Hic Seneca tangit vnā spēm fortitudinis seu magnanimitatē q̄ pā
nētia dicit. Et p̄mo poit doctrinā. scdo subiūgit causāz illi. Scito ei rez
Vult ergo q̄ homo vere fortis nō debet reputare cōtumeliā ab inimico
co libi illatā nec vindictā statim appetere. S̄z sufficit alicui potuisse no
cere. Quia scdm boeciū inimico peere ē op' pietatis. q̄ at p̄it clemētiā
facit. Quia scdm Tullū p̄mo rhetorices Patientia est honestat' ac vti
litatis causa rez arduaz et terribiliū voluntaria ac diuturna p̄pessio.

Neminē susurro appetas. neminē suffodias. palam

2. spes magnan.

aggrederē palmā. Nec geras afflictū nisi pri' indixi-

eris. **N**ā fraudes et dolos imbecillē decet habere

In ista pte Seneca ponit vnā aliā spēm magnanimitatē q̄ dicit fiducia
seu magnificentia. Et ponit tria documēta. duo negatiua z vnū affirmatiua
tuū. Et postremo subiūgit rationē p̄dictorū. Prīmū documētū q̄ mag
nanim' neminē debz decipere seu circūuenire. Susurrator at est detra
ctor q̄ in occulto est inimic' et manifeste amic'. Scdm documētū ē q̄
magnanim' in suo sermone nō dz rimari secreta alteri'. **S**uxta illd' Ca
tonis. Alteri' dictū vel factū ne carpsieris vnq̄. **E**xemplo sibi ne te deri
deat alē. **T**ertis est salutar' poeta cū in q̄t' Tull' arcana nec amica cri
mina p̄des. **N**ec ea scrutaris q̄ latuisse decet. **T**ertū documētū est q̄
magnanim' in sua victoria manifeste debet apparere. nō in occulto in
imicū aggrederi. nec debet gerere bella nisi manifeste indixerit p̄us imi
co vt se p̄parare possit ad opponendū. Et rationē illi' adūgit nam ille
non magnanim' est q̄ q̄rit dolos z fraudes cū illa faciūt alique imbel
alles q̄ vicia opposita sunt magnanimitati et fortitudini.

Eris magnanimus si pericula nō appetas vt temera
rius. nec formides vt timidus. **N**am timidū nil facie

3. spes p̄pessio

animū. nisi reprehensibilis vite conscientia.

Hic Seneca subiūgit aliā spēm magnanimitatis in fine hui' capitu
li q̄ dicit p̄leuerantia dicit vt in textu. **N**ū bñ agere p̄az p̄dest si mēs lat
bilis extar. tō. **T**ull' i p̄mo rhetori. describens p̄leuerantia sic ait. **P**erse
uerantia ē i ratione bñ cōsiderata stabilis p̄petua q̄ p̄māsis. p̄pterea dicit
h' Seneca q̄ ille vere magnanim' ē q̄ nō appetit picula sicut teme
rari'. **S**z aggrediat ea q̄ aggredienda sūt qz vt ait **T**ullius libro. i. in
tusculanis q̄stionib'. **N**emo se sine magna spe in morte offert. **E**t non
formidet ea q̄ timenda sūt. **R**ationē subiūgit. **N**ā nihil aliud facit mentē
timidā nisi p̄leuerantia vitupabilis vite rez. **I**te nota quille q̄ vult dicit
magnanim' nō debz esse nimis audax. **N**ec nimis timid' sed debz ser
uare modū. **Q**uia p̄t' moralis illa cōsistit in mediate vt dicit p̄h̄s. ij.

Et i In medio consistit fr? qre eē dīc Horaci? Est mod? i reb? sē et
etia dēiqz tūcē In enā mētrita Pūmūb? ad se modū mod? est re?

De continentia

Quoniam continentia non si diligis: superflua circūcide. et desideria tua in animū pstringe. Considera te!

Acty continentia

cū qntū natura poscat et nō qntū cupiditas experat
Quid est capitulū tertū et pīcipale h? tractat? in q? Seneca post
q? determinavit de duabus virtutib? cardinalib? scz prudentia et magnanimitate. h? pīr determinat de temperantia pū qz de iusticia Quia iustitia est v? scdm quā qz hū se hz ad alios scz ad iustas cōvertatōes cū eis habēdo Temperantia āt est v? scdm quā qz se hz ad seipm. q? etiāz cōtūcia dī Inpantia vt Cullio in tusculanis qstionib? lib. i. placuit est oīm pūrbationū fons q? ē a recta ratiōe defectū Ipsa nāqz corp? exterminat. vicia cōgregat. hoīz intellect? depuar. s. si h. berat. et ignominia stultitiae deturpat hoīz Sed tpantia vt Cull. r. heret. refert Est ratiōis in libidine et in alios nō rectos imper? sine moderata et firma dñano Ideo desiderare debem? tpantia et amare. eo q? sine ea recte vivere nō possum? appereat dīc Seneca in lra Tu debes amare cōtinentiā Nota duplex ē desiderii qdā est qd? ab appetitu intellectuō out qñiens virtutes et eternā beatitudinē desideram? Et illd nō ē frē nō constringendum Aliud est quod ab appetitu sensitivo ortum habet quo videlicet mīdanas voluptates et venereas delectationes desideram? Et i lud est constringendū si eno tpante.

Si cōtines fueris eo vsqz puenias vt te ipō cōtēnt? sis. Nā q? sibi ipsi satis ē. cū diuitijs nat? ē. Impone cōcupiscentie tue frenū Omnia blādinēta q? occulta voluptate animū trahunt reiice Ede citra saturitatem. cum sobrietate bibe. vita ebrietatem.

*quibus officia
stancaty*

Hic Seneca ponit qtuor officia ad hoīes tēpantē spectantia Quoz pūmū est q? homo cōtines nō debet multū desiderare. sed cōtēntari in his q? natura sibi tribuit et q? a natura insunt. qz natura modico cōtēnta est. Uñ caro Comoda nature tibi nullo tpe desunt Si fueris cōtēnt? eo qd? tpa pbenit Ad etiā intelligit h? cū dicit Si continens fueris Nā ille qui sibi ipi contentus et satis est. cū diuitijs nat? est. Et illo dicit:

b i

¶ ille diues est q̄ cōtēntat in laīs q̄ habet **Plī** **Eneās** in eplis **Nō** est ille paup̄ e q̄ paz habet sed q̄ plus cupit **S**cōm si tu vis vocari r̄paratūc refrēnare debes tua desideria ⁊ amouere voluptates corporales que vim rōnis ip̄i intellectū absoluūt. vñ **Virgil** **Tr**abibus queq; voluptas **E**t ip̄is enī nihil boni out qz hoies a sapientia retrahūt. iuxta illū **Hieronymi** **S**tudio insistere nō possum' iug abundantiā in mente cogitātes **T**ertū si vis dici r̄paratūc nō comede cura saturitatē s; di mensura **E**t bibe vt nō omittas ebrietatē vñ **Alfred** i poēria noua **E**t famē reficē d'ap̄is nō sis ita plen' q̄ nihil apponū qat āp̄i **E**t subdit nō tānū q̄ntū possis sed q̄ntū p̄det. vñ ec̄ **Alf** i de secrez secretorū ad alexā d'rū sic ait **S**i vis esse san' nūq̄ ede ad saturitatē nec bibe ad ebrietatem.

quibus dicitur **O**bserna te ne in cōuinio vl' i q̄libz vite coitate imitaberl. q̄s dānare videaris **N**ec p̄ncib' delictis in herē nec desiderāb absētes **Q**uidus tibi ex facili sit: nō ad voluptatē. s; ad cibū accede. palatū tuū fames excitet. non saporēs **D**esideria tua puo redime **S**i ad naturā vinas nūq̄ eris pauper **S**i alicui sua nō vident āplissima. si toti' mūdi dñs sit miser est **Q**ui est paup̄tate bene cōuenit diues iudicet. q̄ hoc tm̄ curare debes vt nō desinant atq; ita q̄si ad exēplar diuinū p̄posit' a corpe ad spirituz q̄ntū potes abducere te festina.

Hic **Seneca** ponit documēta ad hoīez e panū spectantia **P**rimum si vis dici r̄paratūc tunc serua illd in qualibet societate ne damnes illos q̄s finitatis sed pon' sit pre oculis dictū **Catonis** **J**udicū populū nunq; contempseris vñ **N**e nulli placeas dñ vis continere multos **E**t ratio est quā qui alios vilipendit sibi ip̄i vituperū acquirit **S**ed quomō debet se habere p̄z istis in metris **S**i fore vis sapiens tu serua que tibi mando **Q**uid dicas vel cui cur quomodo quando **S**ecundum q̄ tu continens non debes inherere voluptatibus presentibus nec cō

desiderare absentes delectationes qz incontinentiam generant. **S**ene
ta in epistola ad Lucillā vicesima quarta ep̄ inquit Ipse voluptates n /
tormenta vertunt. pule crudelitatem afferunt. ebrietates neruozū tor
perē tremore qz libidines n̄ an̄ ū z articuloz oim d̄ eī uatic nē. **I**deo
Valerius libro septimo de **A**riftocele loquit **V**alissimū preceptū qz
voluptates abeuntes considerem? **T**ertū documentum. debes esse
modestus quia victus moderans honestatem corporis z anime sani
tatem conseruat. **I**deo ex modico debet esse vict? **T**ullius in padonis
Cum tibi deus vel mater omnium natura dedit animū nihil prestant /
tius nihil p̄ciosius si recte eo vras. **T**urpe ergo est si te ita prosterneas
vt nihil inter te z pecudem esse putas. **Q**uartum documentum. **T**ū
desideriū debet esse in paruo hoc est debes esse contentus in modico z
non nimiam curam gerere super res temporales. eo qz caduce sunt et
temporales et transitorie.

Si continentie studes insudare. non habita amene.

Sed salubriter nec dominum velis esse notum a domo

Sed domum a domino. **N**on tibi ascribas que non
feceris. nec maior q̄ es videri velis. **E**t hoc magis

obserua. **N**ec paupertas sit tibi imunda. nec parsimo
nia sordida. nec simplicitas neglecta. nec leuitas lan
guida. **E**t si res erigue sint. **N**on tamen sint anguste.

nec tua defleas. nec aliena mireris.

Hic autor ponit alia officia continentie ad hominem temperatum
pertinentia. **Q**uorum primum est qz homo continens non debet hab
ere amenas habitationes construere salicē in possessione sua. **N**ec ve
lit esse notus a domo. **S**ed potius domum ab eo. **V**ñ **T**ullius in
libro sc̄do officioz. **Q**uanda vtiqz domus est vt non ab ipa domo di
gnitas sed a domino habeatur. **S**ecundum officium est continens nō
debet sibi vsurpare que non fecerit. **N**ec desiderare dignior esse q̄ est.
Vñ **A**lfred? in poetria sua. **N**on te magnifices nec te super elibera po
nas. **I**n hoc autem reprehendit autor duo vicia. que sunt delectanda

b ij

*nonen hic
acty stinaty
desp̄t̄ant. N*

Vel nū est mēdaciū eo q̄ ille q̄ h̄ fecerit mēdaciū cōmterat qd̄ fugien-
 dū est **V**ñ **E**neas in eplis **N**ā veritate nihil cōstāt. mēdacio aut̄ nī
 bil in cōstāt. Et instabil. Sed o reprehēdit vanā gloriā. cū enī inanis
 est et transitoria cā cōtinēs fugere debet. **T**ertiu officiu q̄ ipa paupras
 nō debet sibi esse immūda. qz de eā diligit **V**ñ **I**uuenalis in satyra
Felices hoēs paup̄ q̄ spūs amabit. **I**llos nūc ad regnū sublime retra-
 bit. **Q**uartū officiu q̄ parsimonia cōtinētis nō d̄ esse sordida hoc est
 abstinentia cōtinētis nō debet esse feuda. **Q**uia abstinentia h̄ est **V**ñ
 mē psimonte siue abstinentie p̄ accipi dupl̄ scdm̄ beati **T**hōmā in se-
 cūda scde q. centesima q̄dragesima sexta. **U**no mō scdm̄ qd̄ absolute
 aboz subtractionē designat. Et hoc mō nō designat actū virtutis. **S**ed
 est qd̄ d̄ indifferēs. **U**no mō scdm̄ qd̄ est regulara rōne et illo mō d̄
 gnar habitū vel virtutis actū. Et diffinit sic. **E**st moderata sumptio siue
 subtractio ubi scdm̄ rationē. Et illa nō debet esse sordida quēadmodū
 ē aliq̄ abstinentia hypocritar̄ et auaroz etc. **Q**uintū officiu ē q̄ cōtinen-
 tis simplicitas nō debet esse neglecta. h̄ est h̄ilitas cōtinētis nō debet
 esse tarda. **V**ñ tunc ipa simplicitas d̄ ee neglecta qñ ipa nō facit bona
 opa videlz qñ q̄s alit̄ facit q̄s sua intēctio ē vsua simplicitate decipiat
 alioz. **V**ñ **A**lan⁹ in puerb̄is. **N**ō teneas aur̄ totū qd̄ splendet vt aur̄.
Nec pulcrū po nū quodlibet esse bonū. **N**ō est in multis h̄. quib⁹ esse
 videt. **D**ecipiūt facis lumina nostra suis etc. **S**extū q̄ leuitas cōtine-
 tis nō debet esse lāguida. h̄ est mobilitas animi nō debet esse infirma
 seu lesa. **V**ñ tūc leuitas d̄ infirma seu lāguida qñ anim⁹ hoīs plus
 mouet ad mala. h̄ est ad opationem rez t̄paliū q̄ ad ea q̄ sursum sunt.
Septimū q̄ cōtinēs nō debet angustiari p̄terea qz erigie sibi se pos-
 sessiones. vñ **L**ato **I**nfante nudū cū te natura creauit. **P**aupras on⁹
 patient ferre memento. **Q**uia paupras h̄is leuitā admixta tuta est et
 secura. **O**ctauū q̄ cōtinēs sua bona amissa nō debet deslere qz sunt de
 dono fortune. **V**ñ **S**eneca in epla quadā ad lucillū. **N**ō ē tūm qd̄ for-
 tuna fecit tuū. **Q**uasi diceret munera fortune s̄ valde dubia. **I**deo tē/
 p̄t nō d̄ tristari de amissione rez t̄paliū. **N**onū q̄ p̄tinēs aliena bona
 nō mltū d̄ extollere sicut cōsuetudo hoīm est. vñ **V**lrgili⁹. **F**ertilior se-
 ges est alieno semp̄ in agro. **V**lriciūq̄ pec⁹ grandī⁹ vber̄ habet.

Si p̄tinentiā diligis: turpia fugito anteq̄ eueniāt. nec
 quēq̄ aliū vberas pl⁹ q̄ te. oīa tolerabilia p̄terq̄ tur-
 pitudinē crede. **A** verb⁹ q̄ turpib⁹ abstineto. **N**ā licē
 tū eoz ipudicitia nutrit sermoēs viles magl. q̄ fa-
 cetos et effabiles ama. et rectos poti⁹ q̄ facundos.

q̄s officia
 3. h̄ilitas
 q̄ spūs modestia

In hac pte Seneca ponit quosq; officia rpartie q; ad alia spem que
mo iustia de sumis officii q; tu cotines debes fugere turpia anq; eue
niat. h; est no s. h; effectū sed etiā affectū vicioz cōstringere Scdm offi
ciū Tu cotines ampli? nō debes corripere aliquē pl? q; teipm Hoc ē
pzi? debes te emendare Et inde aliū rberare. vñ Cato Que culpate
soles ea ne feceris ipse Turpe est doctoz cū culpa redarguit ipm Un
duplex est rberatio scz aime et corpis Anime est q; se tenet ex pte aime
Et de illa loquit hic mgr Alia ē corpis q; se tenet ex pte corpis. 7 talis
iterū fugienda est Tertū officii. q; tu cotines oia q; se sustineda tolera
re potes pter turpitudinē Un rpar? a rante rparie rtuos? d; ergo vñ
tare debet q; opposita se rruū Et turpitudō est viciū in se turpis. igit
est fugienda Quarm officii. tu cotines a rbis turpib? debes te abstine
re q; ipudiciā nurrūt Un phs in ethic; Unusq;sq; qlis ē talia opaf
Si ergo bon? et rtuos? bona opaf Si ergo turpis/turpia opaf Qui
tū officii. tu cotines diligere debes in sermonib? tuis vtilitatem pl? q;
ornatū Ratio q; smones viles edificat intellectū sed faciēdi impediūt
in q̄stione veritat; Juxta illd pbi pmo pcri armenias poerice 7 orato/
rie orōnes sunt obliquēde. i. dimitte. q; poti? impediūt in veritatis
in q̄stioe q; puocat Ideo Vincenat? in spectro historiali li. vii. turpe 7
valde male viciē sū ē inferre sententiā delicatā q; a plurib? itelligi nō p̄
p̄terea tu p̄ncēs debes diligere pl? fructuosos smones q; faciēdos

Discebis interdū serijs iocos. sed tēperatos et sine
detrimēto dignitat. et verecūdie Nā reprehēibilis
est ris? si immoderat? fuerit Et si pueriliter effus? Si
muliebriter fact?. odibilē facit hominē risus. aut sup
bus. aut clar?. aut malignus. aut fatu? aut ex alienis
malis prouocatus.

Hic Seneca poit aliud officii cotinētie rōnis eiusdē dicit q; tu cō
tines debes aliqñ imponere tue cotinētie iocos p̄ solaciū humane
vite. sed moderatos sic q; nō excedāt honestatē cū mediū est de pro/
pria ratione r̄tutis. vñ dicitur quinto ethicōz. Quia modus est nor/
ma virtutum Et risus immoderatus est reprehēnsibilis Si fuerit p/
ductus pueriliter vel supbus aut clar? aut malignus aut fatuus aut
cuocatus ex alienis malis Quia semper talis risus facit hominē odio/
sum Un risus dicitur puerilis? quando quis sol? rider sine mox ma/
iuritate. sine causa. sine oportunitate Unde moralis. Nō ride solus nā
ris? vñ? ois fatu? vel stult? reputatur omnib? bonis Et risus viciā

multiebris quando quis ridet sine causa legitima vt mulieres que ex
cramento lasciuie vel leuitatis ridere solēt Rīsus dicitur supbus quan
do quis ridet sublamnando Et ille generat rancorē et odium Unde
Salustius Quidm querere extreme demētie id est stulticia est Rīsus
dicitur malign⁹ quando quis ridet de malefactis suis perpetratis vt
proverbioꝝ tertio Qui lerantur cum malefecerint condemnantur Rī
sus dicitur fatuus quando quis semper ridet Et per risum multum
debes cognoscere stultum Dicitur autem euocatus ex alienis malis
quando quis ridet in aduersariis proximi quem tamen diligere
sicut se ipm̄ debet Ideo peccat cōtra fr̄tatem charitatis.

Q Si ergo tempus iocos exigit. hos quoq; cum digni
tate sapienter gere. vt te non grauet quispiam tāq;
asperum. nec te contemnet tanq; vilem Nec sit tibi
scurrilitas. sed grata vrb̄anitas. sales tui sint sine dē
te Joci sine vilitate Rīsus sine cachinno Vox sine
clamore Incessus sine tumultu Quies tibi sine desir
dia erit Et cum ab alijs luditur. tu sancti aliquid hor
nesti q; tractabis.

Utic Seneca concludit propositum suum de risibus et iocis ostendit
dens qualis debet esse risus et iocus et vult p̄mo q; debet fieri sc̄d̄m
eigentiam temporis Cum omnia suum tempus habent et suis sp̄t
eys transeāt yniuersa sub celo vt dicit Ecclesiā. sic videlz. q; sit viril
et bonis morib; euocat⁹ et nō pueriliter nec muliebriter Deinde excludit
vanitatē dicens. q; scurrilitas nō debet esse grata vrb̄anitas Dicit
enī q; scurrilis q; triumphis et nequicijs intendit hinc inde currēs ad cō
gregationes et cōiūta hoīm vt eis possit se ostendere i sua scurrilitate. h̄
est nequitia Deinde ponit documēta dicens q; tui sales debent esse sit
ne dente. hoc ē tūc reprehensiones fieri debēt sine mordacitate inuidie.
In sales dicunt in plurali numero vba amara seu reprehensiones
Duplex est reprehensio quedā fit causa amicitie videlicet que procedit
a fonte charitatis queadmodū pater reprehendit filiū amicus amicum
Et illa est laudabilis Alia est que fit causa odij vel inimicitie Et illā
autoz hic redarguit Quia fit cum mordacitate Et tui ioci debent esse
sine vilitate hoc est tūc conuersationes debent esse sine malicia Et nō

finis sine cachinno hoc est sine subfannatione. **I**nde **C**achinnus est risu
inutilis. dicitur a con et hinc et hoc propter dentes qui videntur albe
re in risu. **H**oc tua debet esse sine clamore et incessu. et transus tuus
sine strepitu. **E**t requies tua debet esse sine pigritia. **Y**n **C**ato. **P**lus
vigila semper ne somno deditus esto. **N**ā diuturna quies vicis alimen
ta ministrat. **E**t cū ab alijs hominibus ludis tuncis semper tractare
debes aliquid honesti negotij et optis. hoc est quod homo virtuosus nunquam
debet habere animum dissolutum sed semper se occupare bonis ope
ribus. ut dictum est superius. **N**on semper sis in actu res.

Si continens es adulatōes cuita sitque tibi tam triste
laudari a turpibus quam lauderis ob turpia. **L**etior esto
quoties displices malis. et malorum de te estimationes
prauas ad veram tibi laudationem ascribe.

Hic Seneca ponit alia officia temperantiae quam ad modestiam reduci
possunt inquam est species temperantiae. **E**t vult quod continens debet fugere adulatōes
hoc est blandos sermones. Seneca autor est libro in. **Q**ui enim sapiens
est minime adulationibus credat. **F**ictis enim sermonibus venant homines.
sicut per rete siue per hamum capiunt pisces. **F**ugere ideo debet quia per
laudatio est et vicium detestabile ut patet per a diffinitionem. **A**dularo: est qui
supra modum frivolis in conversatione hominum nimium vult complacere hominibus
alijs in sermonibus vel factis. **I**deo **T**ullius in tusculanis questionibus libro
viii. ait. **T**urba quantum potes te separe ne adulatoribus larum perbeas artifices
sed ad capiendum suspitōes. **I**deo dicit Seneca. quod valde detestabile est lau
dari a turpibus. **Q**ui ergo laudat a talibus signum est quod ipse etiam viciosus
extat cum de se sibi diligit sibi sibi. **E**cclesiastes vii. **I**n displicentia ei amicitia
frangitur. **T**anta est enim distantia inter probos et improbos quanta
est inter virtutem et vicium ut dicitur in **E**phesius. **I**deo debet gaudere
ut vituperatur a malis. **E**t ascribere prauas suspitiones ad veram
recommendationem.

Difficillimum opus continencie est assuetudines adulatorum re
pellere quod sermones animi quodam voluptate resoluunt.
Nullus per assuetudinem amicitiam mereatur. **N**ec ad tuam
permerentem gratiam per hanc ad te aditum alijs pandas.

Ubi Seneca subdit aliq̄ officia cōtinētie dicit q̄ difficillimū cōtinē-
re op̄ eit remouere assentatiō. s. adulatorū cū q̄si naturale ē laudē ap-
petere. Nemo in suis negocijs optat vituperiū cū ē de ratiōe. maloz sū-
cut laus ē de ratiōe bonoz. Et dī i. ethi. Et dicit ultra q̄ tpat̄ amicit-
ciam acq̄rere nō debet p̄ assentationē. Quia vt dicit Auli. r̄. r̄. r̄.
Assentatiōes dulcia p̄cipia z iocūda h̄nt. Et at amarissimos. Ideo
adq̄rere nō debz nec p̄mutere alqs suā amicitia ḡra adulatorie zc.

Nō eris audax nec arrogās nec p̄tinax sūmittes te.
ne p̄ncies dignitatis. grauitate seruata. Ammonē-
beris libēter z rep̄hēderis patient̄. Si merito obiur-
gauerit te aliqs scito q̄ p̄fuit. si in merito scito q̄ p̄-
desse voluit. Nō acerba sed blāda v̄ba timebis.

Postq̄ determinauit de adulatione p̄ quā aīm̄ in sup̄biā mergit̄ h̄
p̄r̄ post documenta p̄ que possim̄ effuere sup̄biā qz nihil acri⁹ erū-
dit nil molest⁹ arguit q̄ ipa. Cū sit pest⁹ occulta. vicioz oīgo vel om-
niū maloz initū. Sicut humilitas initū ē oīm̄ bonoz. Ideo h̄ autor
ponit documenta p̄tra eō. Et vult p̄mo q̄ homo tpat̄ nō debet esse au-
dax h̄ est nimis p̄sumptuos⁹. Quia talis audacia ducit hoīez in multa
picula corp̄is et anīme. Nec debet eē arrogās h̄ est sup̄bi⁹. qz sup̄bia in
facit oīa bona. Uñ Banfred⁹ in noua poētia. Fel modicū totū. mel at
marcat vnica mēda. s. macula rotalē facie deformat. Quā de⁹ hōi sup̄-
bo resistit. ē sup̄biā fugere debem⁹. Et subdit q̄ hō tpat̄ etiam debet
habere huilitatē. Quia scdm̄ euāgelistā in euāgelio. Qui se huiliat ex-
altabit. Ideo dicit beatus Petrus. Et store subiecti oīm̄ humane creature
p̄f̄ deū. Et tu cōtinēs nō debes tāctare ex huilitate aliq̄. h̄ est te laus
dare. Uñ puerbioz xxvij. Sermo laudet te alien⁹ z nō os tuū. Et tra-
ne⁹ z nō labia tua. Et idē i. vi. capit. Qui odit increpationē stult⁹ ē iō
h̄ dicit Seneca q̄ p̄nēs oīz libent̄ sustinere amonitionē. Uñ s̄ aliqs iū
crepauerit te merito scire debes q̄ tal⁹ p̄fuit tibi. si s̄t in merito scias q̄
voluit tibi p̄desse. iō s̄ debes timere acerba v̄ba s̄ blāda. Uñ Salo.
puerbi. xxvij. meliora s̄t vulnera diligēt̄ q̄ fraudulēta oscula odēt̄.

Esto vicioz tuoz fugax ipse. alioz vero nec curios⁹
scrutator. neq̄ acerbus rep̄hensoz. sed sine exprobra-
tione correctoz ita vt ammonitionē semper charita-
te et hilaritate p̄uenias.

Hic Seneca ponit documēta p que possum⁹ fugere supb⁹ Et dicit q tu cōtinēs debes ee vitator moroz vicioz Quia nihil pct⁹ ē vitis vt dicit Quidē libro Fastoz Nec etiā curios⁹ inq⁹stoz alioz vitioz debes esse Quia multa mala exinde oriunt⁹ Neq⁹ reprehensor acerbus esto. hoc ē crudelis corrector Sz aūcedere debz āmonitio eharitat⁹ z hilaritat⁹. h ē ex inuidia aliū corrigere nō debes sz ex dilectione.

Errori facile dato veniā Nec extollas quenq⁹. neq⁹ deiciās. dicentiū esto tacit⁹ auditor. Auditor pmp⁹ receptor. Te querēti facilliter responde. Contendēti facile cede. Nec ad iurgia siue disceptatiōes descēde cito. et si sunt ratione remoue.

Hic auroz ponit alia officia ad spēs tpanitē se extēdentiā. Et vult pmo q tu cōtinēs facillit⁹ debes dare veniā erranti. hoc est indulgētiaz z gratiā qz magnū donū animi est. vt dicit Varro in sententijs Silij Thereni⁹ Magna ps est indulgere erranti y deo pmp⁹ debes esse ad danda veniā. Nec aliquē extollere p⁹ nūmā laudatiōe. Plū No rac⁹ in eplis. Quale cōmendās aspice atq⁹ itez aspice. Ne mox incutiānt aliena peccata pudorē. Neq⁹ aliquē dep⁹me p⁹ nūmā vitupatiōnem. vñ Tull⁹ in tuscūlantis. Stultitē p⁹uā est alioz cernere vicia z obliuisci suoz. Sed mediū z modū serua iuxta dicitū Ludophi. Sib⁹ adde modū mod⁹ est pulcerrima s⁹. Et tu cōtinēs esto tacit⁹ auditor loquētū z parat⁹ repētitor auditor. hoc est q tu cōtinens tacite auidire debes sba q dicunt. Et te interroganti facillit⁹ responde. hoc est ignorāntem informare debes de dubijs q ipe a te querit. Et subūngit q cōtinens non debet aggredi ad iurgia siue dissentatiōes sed se remouere cū ratione. hoc est q concordiā facere debes inter litigātes. Quia concordia nutrit amorem vt dicit Varo zc⁹.

Si cōtinens es. animi et corpis tui mor⁹ obserua ne in decori sint. Nec illos ideo contemnes. quia latent.

Nā nihil differt si nemo videat. cū tu ipse videas.

Hic Seneca ponit alia documēta ad spēs cōtinētie se extēdentiā. Et dicit si tu tpat⁹ es debes refrenare appetit⁹ animi tui z corpis ne sint indecētes. Et sciendū q duplex ē appetit⁹ videlz Sensitiu⁹ z ē qui in

clinetur hominem ad rem delectabilem et corruptibilem Sed intellectualis est qui
inclinat hominem ad adquirendum bonum intellectualem ut scientes et scientie.
Et ambos custodire debet tempus homo cum ratio se deprecatur ad optima
Sensus pro ad mala. scilicet ad delectationes corporales et res corruptibiles

Dobilis esto. non levis prestans. nec pertinax alicui rei.
te habere scientiam ignotum nec non molestum sit. omnes tibi
pares facies inferiores. superbiendo non contemnes **Su-**
periores recte vincendo non metuas **In** reddenda officii
ositate ne sis negligens. neque acerbus exactor appareas.

Hic Seneca posuit alia officia et apponit transantie in quibus breues et
vules inuit dicitur ut patet in libro primo sic quod homo ipse dicitur esse mo-
bilis **U**n homo duplex dicitur esse mobilis. uno modo corporaliter videlicet qui facillime
et leuiter occasione mouetur de loco ad locum **E**t talis apparet dicitur incostans **I**ncos-
tans autem vitiosa est et causa erroris ut dicitur **B**oetius in libro de disciplina scholarium
ubi de filio incostante in exemplum suos acerbiter tradidit ut constaret in negociis
nris simus et ab eo prestans seruare discimus **S**ed modo homo dicitur esse mobilis
spiritualiter videlicet qui mouetur ad aliquid faciendum causa et ratione exigente **E**t de illa mo-
bilitate loquitur hinc Seneca **E**t dicitur quod ipse dicitur esse flexibilis ad pagendum bona
Et non dicitur esse leuis. si est incostans et instabilis **S**ed potius firmus et perseuerans
in bono quod secundum **F**idius **S**al inchoat. permittit **P**erseueranti autem dicitur
non esse beatus et quod aliquid bonum inchoat sed qui perseuerant terminat **N**ec tempe-
rat dicitur esse proprie optimus **S**ed aliqui consilia aliorum accedere debent iuxta
illud **C**arolus Bullus **S**ensu si potest contempseris unquam **E**t subdit quod cum tempe-
rat possidet scientiam. alios libenter informare debet et non habere reditum in infor-
matione **S**icut **B**ernardus **D**ucep ignorare informare non minus facit quam qui
indigent panem prebet **S**icut **A**lanus in pueribus **N**on minus is peccat qui censuram
condit in agro quam qui doctrinam condit in ore **E**t ipse dicitur esse humilis cum ipsa
humilitas exaltet **N**ec debet contemere inferiores **E**tiam non debet timere su-
periores cum recte viuunt. **U**n **C**ato **E**um recte viuas ne curas habita malorum
In officiositate reddenda non dicitur esse tardus neque acerbus corrector superiorum
ut **F**idius **S**ic se habere dicitur superior erga suos subditos ut ipse potest diligenter
quod meretur.

Cunctis esto benignus. nemini blandus. paucis famili-
aris **O**mnibus equus esto **S**euerior iudicio quam sermo
vita quam vultu **E**lemente cultor. senicie detestator bo-
ne fame seminator nec inuidus alienae.

Hic Seneca posuit alia officia transantie cum prout et sequentibus aliter

Inuentia Et vult pmo q tu cōtinēs oib⁹ hoib⁹ benign⁹ eē dēs Sic
dō eē i euāgelio Et note micordes sūt pī vī micors ē qm cel⁹ ē. sūt vt
habet math. xi. Disite a me qz mit⁹ sum et hūilis corde Et nemini de
bes eē applausu⁹ nec oib⁹ aures tuas cōmūtēre. vt hī i vit⁹ p hoz
capit. xxi. Et tu cōtinēs pauē hoib⁹ debes eē familiar⁹ iuxta illud
Therentij Nā nimia familiaritas cōtēptū parit Sūt plaut⁹ nemini
te nimis sodale facies Nā q nimis hūilis ē p stulto reputat Et sub
dit q cōtinēs oib⁹ hoib⁹ equ⁹ esse debet z seuerior i iudicio qz i fine
Sūt in vita qz in facie crudelior. amatoz pietat⁹ Quia pines a pū/
te ipantie pūos⁹ dī Mat⁹ h clemētā hīe dīz Et auz bone fame esto.
h ē vbiāqz ventēs it i sp bonū de pūmo pferre dēs z nō malū Cul/
patoz cī hoim nō ē ver⁹ recōmendatoz Et detestatoz eē dēs crudelita/
t⁹ z nō iudicō⁹ fame alteri⁹ nā h iusto iudicio dei cōtigit q q conat lu/
mē aliene fame i alijs destruere seipm destruit. vt dīz Al. i de plāctu
nature pla vii. Sicut papilio volūtās circa lumē ipm cōtingit z scīp⁹
zburit ita iudicia aliene fame Inuidia cī vt dicit pbs i secret⁹ secretoz.
Detractionē gūat Jo solat nos salomō i puerbys. xxiij. c. dīcēs. Ne
pmedas cū hoie iudō. z ne desideres e hos ei⁹. qm i siltudinez arioli
z pietur⁹ estiat qd ignorat. pmede z bibe dīz tibi et mēs ei⁹ nō ē tecū.

Rumorib⁹ crimib⁹. suspitiōib⁹ mīme credul⁹ sis Sz
poti⁹ malis q p speciem simplicitatis ad nocendum
aliqb⁹ surrexerint honores surripientes oppositissim⁹
sis. ad irā tardus. ad misericordiam pronus.

Quic Seneca post aliq officia cū pōnib⁹ aliqūit cōuenientia Et vult
pmo q tu cōtinēs nō cito credere dēs fabul⁹ z rumorib⁹ vulgariū tu/
tra illō Carois Noli tu qdā fferētū credere sp Rīgua ē f buēda fides
qz mlti m lta loquūt Nō credat cuiqz si mltā loq⁹ Et h iō qz i mltulo qo
raro deest mēdaciū. vt dīz puer. x. Jo mīme credul⁹ sis nec eē credere
dēs crimib⁹ h ē diffamatiōib⁹ qz vt dicitū ē pcuratoz bone fame z sei
miatoz eē dēs Alī at hri⁹ eē dēs q nūc surripere bonā famā videlz
q p spēm falsā veniūt ad nocēdū aliqb⁹ Et tu mīme credul⁹ eē dēs su
spitiōib⁹ Nā suspitio sedz Cul. ē qn ex mal⁹ iudicijs pcedit Cōtigit at
suspitio fb⁹ mod⁹ pūo qn qz i seipō mal⁹ ē qn tpe qz pūa⁹ sue malicie
malū d alio opiat Secdo qn aliqz efficit mal⁹ ad alter⁹. qz d iūmico ex
leuib⁹ signis qz mala opiat Tertio ex magnis expimēt⁹. z sic pbs dīc
q senes maxie sūt suspecti qz mltōtēs expimētū hnt Et subdit Seneca
In cōtinēs. pn⁹ eē dēs ad mīaz et len⁹ ad irā Nā irayt dīc pbs vii.
ethi. macerat corp⁹. Sen. i li. h. d. irā. nihil veloci⁹ ad ifamā qz irā. iō ē
In aduer/ U fugienda Quā iō qz corū pūit sicutū z vitā dīminūt.

sis esto firm⁹. in pspere⁹ caut⁹ z hūil. occultatoz pūitū.

Sicut ei vicioꝝ vane glie cōtēptor et hoꝝ q̄b̄ p̄di-
tus es nō acerb⁹ exactor esto **N**ulli⁹ ipudentiā de-
spicias **R**ari sermonis esto. loquētū patiēs auditor
Seuer⁹ nō seu⁹. hilares nō spernas **S**apientie cupi-
d⁹ ⁊ docil⁹ **Q**ue nosti sine arrogātia postulāti imptire

Que nescis sine occultatōe ignozātie tibi postula iptiri
Hec ē vltia ps h⁹ capituli d̄ tpancia In q̄ seneca p̄tima officia tpan-
cie sup addit cū rpetitōe q̄rūdā p̄ habitōꝝ Et vult p̄mo q̄ tu om̄es fir-
m⁹ eē debes i diffortunijs vl̄ aduersitatib⁹ ⁊ arcāsp̄er⁹. vñ **C**ato **C**ū
fuer⁹ felix q̄ s̄ aduersa caucto **N**ā vltia raro cor⁹. **I**ō eē sen li. viij. de
naturalib⁹ sic dic̄ **N**escis fortuna q̄scere nūc leta nūc trist⁹. **D**z̄ igit̄ ne/
mo i p̄speritatib⁹ gaudere neq̄ i aduersitatib⁹ desiciat Et subdit q̄ cō-
tinēs dz̄ eē hūilīs occultator suaz xtutū. h̄ ē nō dz̄ q̄rere gliaz vanā de
suis virtutib⁹ **N**ā glia labil̄ ē vt dic̄ m̄q̄ **S**eneca i epla q̄dā ad **L**ucl.
Quid de vanis gliaz hoib⁹ **Q**uia mīme p̄dest to cōtinere debes va-
nā gliaz. q̄ facit̄ de cadit sicut flos **T**ull. q. offi. Et subdit q̄ cōtinēs
etiā nō dz̄ eē crudel⁹ exactor vl̄ corrector ulloꝝ hoꝝ q̄b̄ anposi⁹ ⁊ p̄po-
si⁹ ē i dignitate s̄ hūil⁹ vt p̄ paruit **N**ec etiā cōtinēs alie⁹ ispiētā
ignere dz̄ **N**ā magna mīa ē miserere ispiēt⁹. vt dicat **P**latin⁹ p̄hs Et
sōannes pauca loq̄ dz̄. ⁊ illa q̄ loq̄tur dicit eē h̄a **S**uxta illd̄ moral⁹ **S**er-
mo breuis tuo p̄cedat ab ore. **S**illr̄ **C**ato **N**ō sis vicioꝝ ⁊c. Et dz̄ eē
cupid⁹ sapientie **N**ā nihil vtil⁹ hoib⁹ i hac vita ē q̄ ip̄a **Q**uia dispoit
oia. vt dz̄ **S**apientie viij. Et vitā q̄etā effiat. vt dic̄ **S**eneca ad **L**ucl.
Et cōtinēs eē dz̄ eē docil⁹. h̄ ē diligēt̄ insistere dz̄ studio **Q**uare dicat
Nē i li. viij. ad **L**ucl. q̄d̄m̄ viuas tā diu discas. vñ **C**ato **I**nstrue
p̄cept̄ animi ne discere cesses **N**ā sine doct̄na vita ē ⁊c. **E**tā p̄mens
imptiri debet illud q̄d̄ p̄t postulanti. cur⁹ ratio an̄ habita ē Et ea q̄ tu
ignozas sine verecūdia inq̄re ab alijs **N**am p̄ hec anim⁹ tu⁹ eleuat. vñ
Sepe rogare rogata tenere nūc retenta docere **H**ec tria discipulū faci-
unt superare m̄q̄m. **I**deo nō debes vereri d̄ inq̄sitōe nec occultare tu
am ignozātiā **N**ō enī viciū ē
nihil scire s̄ nihil discere velle

De iusticia.

Iusticia p̄ hec xrus est **Q**uid at̄ est iusticia.
nisi tacita nature cōnexio in adiutorū mul-
toꝝ adinuēta **E**st q̄d̄ est iusticia nisi n̄ra p̄stitutio seu
diuina lex ⁊ viculū hūane societati. **I**n hac at̄ nō exi-
stimam⁹ q̄d̄ expediat **E**xpediat illa quicq̄ dictauerit.

Iustum est ultimum et principale capitulum huiusmodi libelli Seneca in quo de
terminat de ultima salute cardinali scilicet Iustitia Et dividit in duas partes
In prima parte ponit Seneca definitionem iustitiae scilicet proprietates et officia iustitiae
ibi Si quis etc. In prima parte inquit primo quod iustitia est virtus secundum Ciceronem
de his iustitiam tertio quod ipsa est virtus et illa patet in textu secundum ordinem Antiquorum
de his iustitiam dicitur quod iustitia respicit ea quae sunt in communicationibus
humane vite. ut dicit philosophus v. ethicorum. Sicut magister hinc in libro quoniam dicit quod ipsa sit reg
ta in adiutorium multorum Quicquid ei ratione licitum dicit esse dicitur hinc sequendum est
Et recta ratio dicitur in humanis conditionibus vite necessarius equitate et equi
tate merito equitas fundata est quae proprium obiectum est iustitiae secundum principia
le est quod consistit iustitiam in eis quae proprium est actus est Proprium est actus ipsius est red
dere unicuique quod suum est Nam materia iustitiae est operatio exteriorum secundum quod
ipsa vel res quae per ea agit sit respectu alterius Proprium est cuiuslibet est quod su
bi dicitur secundum equitatem et proportionem iustitiae proprium est actus iustitiae est reddere
unicuique quod suum est Tertium est de equitate ipsius iustitiae In ipsa sicut no
tificat secundum Ambrosium in libro de officiis Est quae unicuique reddit quod suum est alie
nium non vendicat. iustitiam non negligit ut eorum equitatem custodiat. Idem
secundum beatum Thomam in secunda ii. q. liij. sic diffinit Est constans operatio
quae voluntas unicuique quod suum est tribuens Sicut a philosopho v. ethicorum.
Est habitus secundum quem aliquid dicitur operatio secundum electionem iustitiae.

Quisquis hanc sectari desideras Proinde deum time et eum
ama ut amas ab eo Amas autem deum si imitaberis eum in his
aut omnibus vel potest nulli nocere. Et tunc cum deum appellabunt

te vix iustum et omnes te sequuntur venerabunt et diligere

In hac parte Seneca ponit praeter executivam ponendo proprietates et officia
iustitiae dicitur primo quod secutor iustitiae principaliter debet timere deum In p
verbis christi. In timore domini esto tota die Nam initium sapientiae est timor
domini etc. Nam timor domini. ut ibidem dicitur gloria et gloriator letitia est Non
deum timere debemus ut amemur ab eo Non est diligere pro omnibus debemus
eum. vnde Cato Si deus est animus ut nobis carmina dicitur Nunc tibi precipue
sit pura mente colendus Ille autem amat deum qui imitatur eum in suis mandatis In
his ut omnibus proficere velit esse et nulli deum inferre quoniam quod si facit tunc omnes
homines appellabunt eum vix iustum et profectum Et omnes sequuntur et amant eum.

Iustum est ut si non solum non noceris sed etiam nocentes
prohibebis Nam nulli nocere non est iustitia Sed ab aliis
abstinere Ab his ergo incipe. et non auferas nisi ad ma
iora perchart. Etiam aliena ablata restitue Raptores
quos ipsos ne ab aliis timendi se castiga et prohibe et coerce

Ubi Seneca post alia officia iustitie dicit nō solū i hō p̄sistit iustitia
vt nulli nocēas. s; eē p̄hibere nocētes. Nā nulli nocumētū iſſerre p̄prie
dicit nō ē iustitia imō req̄rit custodia ab alienis malis s; ab his docē
mētis debes incipere z nō cessare donec ad maiora p̄ueharis. Nā nō solū
aliena oblata restituere debes imō eē inuēta q̄ fuerit possessa z relicta.
vt dicit beatus Thomas in 2da ij. q. lxxvi. Et castigare et p̄hibere ip̄os
raptores ne ab alijs hoib; sint formidandi qz in hoc consistit p̄prie
actus iustitie vt vltimū est.

Ex nulla vob̄ abiguitate p̄trouersā nectas. s; aīmi q̄
litate speculā. nihil tibi iſterſit an affirmes vlt neges
de religioe ac fide scias agi vbicūq; de veritate t̄ctat
Nā z si de i iurciurādo inuocet z iuocāti testis n̄ erit

An in nō trāſeas veritatē nec iustitie trāſileas legē
Hic Seneca post alia officia ad habitū iustitie p̄nētia. Et vult p̄rio
q̄ hō iust; de dubio s̄mone disceptationē facere nō dz. h̄ idē Cato i
suis dogmatib; Irat; de re incerta cōcedere noli. Nā h̄ p̄prie ē stultoz
vt dz p̄uer. xvij. capi. Labia stulti imilect se ritus et os ei; iurgia puo
cat. Et subdit seneca q̄ q̄litate animi inspicere dz iust; sic videlicet q̄ sit
inspector; bonoz mox. Et scire debes q̄ iste tractat; ē de religioe z fil
de. ideo seruāda est vbicūq; tractat; de veritate. Et si deū in iurciurā/
do iuocaueris et nō tibi testis fuerit p̄pterea nō debes trāſire veritatē
nec statim iustitie. Nā post deū ip̄a veritas colēda est vt vult. Pytha/
goras q̄ sola deo hoies p̄imos facit iō p̄hs. Empedocles inq̄. Cane
ab his q̄ veritatē n̄ fuāt iō nūq; fcedere dēs a lege veritat; nec iustitie

Qu si aliqui coarctat. mēdacio vti. vtē nō ad falsū s; ad
veri custodia. Et si p̄tigerit veritatē mēdacio f̄ dimē. n̄
mētien. s; poti; excusabis. q̄ ibi hō ē sta causa ē. Iust; se
creta nō p̄dit. tacēda enī tacet z loquenda loquitur.

Hic Seneca post alia officia ad habitū iustitie p̄nētia. Volēs q̄ s̄
tu aliqui spul; fueris aliqui frui mēdacio et vti debes ad cōseruatio/
nez veri et nō falsi nā ad iustitiā nos nati sum; vt dicit Cull; in li. i.
Nihil p̄stari; q̄ intelligi nos ad iustitiā eē nati nō eī opinione sed na/
tura ius institutū est. Nā ar iust; dz q̄ si ius fuās vti dz ad cōseruatio/
nem veri s̄mois z p̄p̄ vtilitatē mēdacij. Mēdaciū ar scdm se mali ē et
fugitendū. vt dicit p̄hs iij. ethi. Quisq; q̄tis ē talia facit opaf z viuūt
nisi grā alie opet. Si ar p̄tigerit nos vti mēdacio p̄p̄ vtilitatē p̄ximī z
n̄ p̄p̄ deceptionē vel grā lucri mēdaciū p̄ue nō ē. Et si hō iust; n̄ male
stat secreta iust; dz. S; fatui faciūt opposito mō d̄ qb; Alar;. Stul/
toz ē stulto q̄ mādat ballama cribro. Et vbi; pleno p̄ba tacēda vti

Quæ illi alta pax est & securâ etiâ tranquillitas vt dñi illi a
mal' vicunt. ab istis at mala vicant. Hec si studē cu
raueri. let' et intrepid' finē tui curs' expectab' Tri/
sticiâ hui' mūdi hilaris despicias Et tumultuosa ex/
pectabis qet' Et ad extrema secur' pperabis.

Hic pñr ondit Sen q' summa reſes & alta pax seu securâ tranquillitas
illi hoī existit videlz iusto q' tacēda tacet & loquēda loquit' Et cō mali
hoies su panē a malis tūc ipe oīa superat mala Et q' ifert seneca Si
iust' curâ habuerit i studēdo et retinēdo ea q' dicta sūt de iustitia Iste tu
tus & let' expectare pōt terminū sue vite Et oīa h' mūdi refutat videlz
eristitiâ & miserosa sustinet & q' dicit tur' ad extrema vite sue Nā iustitia
s'z Mercuriū ē vocatio dei Cū at illa duo officia frinet q' pōit Accūs
in li. de iō cultu dei videlz p'fūgi deo et hoī. p'mū videlz deo p'ūgi res
ligio nūcupat' Scōm at hūanitas est secure et hilariter pperare pōt ad
extrema iudicia p'f iustitiâ homo res.

De mēsurâ & modera^{tionē pru-} ^{dentiē}

Hic s' institutōib' he q' tuor' virtutū spēs p'fctm te fa
ciūt viz Si mēsurâ rectitudis hāz eq' viuēdi
fine fruaber'. Nā si prudētia t'mios suos excedat calli
d' pavid' acumis eris igenij. inuestigator latentium
q'licūq; noxiāz ostentator; vocaberis inimic'. timid'
suspicionib' attent' sp' aliqd' timēs. sp' aliqd' q'rēs
semp' aliquid existimās Et subtilissimas suspicatio/
nes tuas ad reprehensionē alicui' impingēs. admistr
so notaberis digito. astu plen' versipellis simplicita/
tis inimic'. contēplatorq; culparū et postremo vno
nomine a cunctis mal' vocaberis homo.

Postq' Seneca determinauit specificē & singulatī de q' tuor' virtutū
b' cardinalib' videlz de prudētia magnanimitate. Cōstātia & iustitia
hic pñr post epilogationē hāz virtutū Et h' p'f meliōrē habendam
memoriā Et p'mo pōit recapitulatiōē prudētiē Scōo magnanimitatē
Tertio p'ncipiē Quarto iustitiē Et pres p'cebit p' ordine i p'cessu l'ic
c. iij

Epilogando dicit sic his Institutionibus etc. qui diceret quod ille quatuor virtutes cardinales cum officiis carum facit te vix felicem et perfectum et hoc est verum si viues secundum mensuram rectitudinis. vñ Seneca in epistola lxxxviii. ad Lucillum hec inquit hoc optimum habet se generosum animum quod excitat ad honestam magnamque rem spem ad se vocat et attollit. Vocales quod natura nos edidit sed ratione imperfecta dedit quod virtutibus et scientiis perfici potest. Virtutibus et moribus sunt. et perficitur. ut dicit Polyrates li. v. et Aug. de civitate dei li. ij. cap. xxi. Narrat istud versus Horibus antiquis res stat romana virtusque. Qui nihil aliud preceperit nisi quod ille quod modum suam virtute et perseverat ille omnia bene ratio. quod amatorem cupit esse virtus speculator ne finis excedat. Quia quod excedit finis prudentie ille erit callidus et esse pavidus ut patet in ista. Et postremo ab omnibus hominibus vno nomine quod dicitur.

In has ergo maculas prudentia immoderata producit Quicunque in ea mediocriter laute persistit nec obtusum habet in se aliquid nec versutum.

Hic primum Seneca conclusivè ostendit quod si quis immoderatam prudentiam sequitur ille sciat quod in has maculas. et in hec vicia tam dicta labitur. Qui autem mediocriter in ea consistit hoc est modum suaverit ille nihil sustinet nec obtusum habet. Nam ipsa ut dicitur Platinus philosophus in libro quod scripsit de moribus est ad rationem norma quod cogitat et agit singula perseverare. ac nihil propter rectum facere. ut le hūanis actibus quod diuinis arbitriis providere.

De moderanda fortitudine

Magnanimitas autem si ex modum suum se extollat facit et vix minacem iratum turbidum inquit. Et in quoscunque extollentias dictorum a factorum neglecta honestate festinum. Qui momentis omnibus supercilium erigens ut bestiarum etiam deridet. Nam quæta excitat. alium ferit. alium fugat.

Hic Seneca post recapitulationem magnanimitatis. Volens si quis autem extra modum se extollat tunc ipsa facit vix superbum. Superbum autem est ille quod vix deridet. cupit. Etiam vix minacem et iratum. Irato autem spiritus inest angustia furor. ut inquit Aristoteli li. ij. Foras mentem precipitat. ira animum perturbat. sensum non facit discernere vix. ut dicitur in philosophia poetarum li. iij. capit. vi. et etiam vix inderum facit quod hominem repentinum vel velocem in quoscunque extollentias duorum vel factorum. postposita tamen honestate. Qui autem modum non servat ille semper deridet et subsummat alios movendo oculos suos propter curiositate. Sed deridet et subsummat est. tanquam crudelis homo.

Sed quis audeat impugnator sit tamen in rebus extra se

volētias ferre nō poterit **S**ed misere obtinet finem

aut erummosum derelinq̄t **M**ēsurā ergo magnanimitatis.

est nō timidū esse hoīem nec audacem

Hic cōplet dicē suū d̄ magnanimitate. **D**icēs q̄ magnanimitas sit au-
dar sit iuafor tū n̄ p̄ ferre mltā ardua corpis extra se. **E**t h̄ si excedat
modū magnanimitatis. **S**i autē trāsgrediat̄ obūz miserrimū finē h̄ ē mi-
serabile morte. **A**ur p̄ se nūcū erūnosaz feordatores seu mēorā. p̄pter ea
ffert **Seneca** q̄ reglā z mod⁹ z mēsurā magnanimitatis ē nō nimis tū
midū eē hoīes nec nimis audacē nec p̄sūptuosū. **S**z mediū modū h̄re
Ecq̄ h̄? i medio p̄sistit vt dic̄ p̄hs i ethi. **N**epe ipa veritate p̄dicat. tu
dices falsos f̄darguit z oīm h̄tutū gnā ad salubrē portū dēducat. **Q**ua
p̄t oēs h̄tutes s̄ sine h̄tute si magnanimitas comes n̄ fuerit. **N**ihil eī
fortē aut audacia h̄? **I**ceptū linquet. h̄ inq̄t **Quidē** i li. de p̄oto. **Q**ua
deficiūt aim⁹ sol⁹ oīa viciū s̄ oīa cogitat z oīa t̄par. vt dicat̄ **Virg.**
Iō in li. r. meramorphoseos. sic ait **Audētes** de⁹ s̄pe iuuat. **N**ū et̄a
Virg. **Audētes** fortuna iuuat timidōs q̄ repellit. **E**t ergo p̄ oib⁹ ma-
gnanimitas ē fūada z r̄inēda. z h̄ cū mō z reglā et nō excessu.

De modo temperantie.

Continētia deū his t̄minis te astrigat. caue-
ne sis pare⁹. **N**ec suspiciōse z timide manū p̄has. **N**ec
nūmis q̄z speculz ponas nā tal⁹ z tāta circūfusa putre-
bit itegritas. **H**ac ḡ mediocritat̄ linea p̄tinētā obf̄-
uab vt nec voluptati dedit⁹ p̄dig⁹ et luxuriōs⁹ appa-

reas. **N**ūc auara tenacitate sordid⁹ ā obscur⁹ existas.

Hic **Seneca** post recapitulatiōē t̄rie h̄tut⁹ cardinalis videlz con-
tinētē p̄dices q̄ p̄tinētā facit te viz h̄tulosū his officijs z terminis que
duo s̄. **P**rimū officiū ē q̄ tu cōtinēs p̄? eē nō debes. h̄ ē tenax in reb⁹
dādis. **E**t rationē subiūgit ne dolose et auide manū claudas. **U**lle autē
p̄? d̄? q̄ retinet vbi est d̄andū. meli⁹ autē est dare q̄ accipere. vt dicat̄ p̄hs in
ethi. **S**ed z officiū tu p̄tinēs magnā spem nō debes ponere i nūmis
h̄ ē i diuitijs. **E**t rōnē anecit. **N**ā itegritas pecunijs arcūdata annullat
labit. **N**ō nulla certa spes ponēda ē i ipis. vñ **Virg.** iij. enidos. **H**u-
ber miles nūlq̄ vlla fides. ideo **Innocēt⁹** papa inq̄t. **P** p̄ qd̄ plunt
tibi diuitijs ḡte et leuitie. **N**ū hoīes a morte nō liberāt. a verme nō defē-
dunt. a febre nō eripiūt. **E**cce q̄ tā gl̄ios⁹ sedebat in aula nūc h̄ sp̄tatus
tacet in t̄ba. **E**t subdit q̄ tu cōtinēs custodire debes et referuare cōti-
nētā hac linea mediocritat⁹. h̄ ē hac reglā recta ne voluptati sis sub-

dit? Ne etiā videar? pdig? h̄ ē inutilis dispēsator bonor? Ne etiā luxu-
riof? luxuria ei corp? z animā maculat. Nec eritas sordid? auara cu/
piditate. Quia ipa ifartabil? ē. vt vifū est fupra capitulo prudētie.

Qualiter fit moderāda iu- fticia.

Iufticia postremo eo mediocritatē. tenore regē da est
Nec ductu leui immotā aīmi rationē negligētia sub
feq̄tur. **D**ū nec de magnis neq; de minimis errātū
vicijs corrigēdi curam geras. **S**z licentiā peccandi
alludētib? tibi blāde vl' illudētib? pterue pmittas.
Nec rursus nimia rigiditate z asperitate nihil
venie ā benignitatē refuas. **H**umane societati dur?
appareas. **I**sta ergo amabilis iustitie regula tenē da ē
vt reuerentia. discipline ei? neq; nimia negligentia
cōmunitate despecta vilescat. **N**eq; seuiori atro cita/
te diuturna gratiam humane amabilitatis amittas.

Postquā seneca posuit recapitulatiōne magnanimitatē z prudētie
et cōtinētie. **H**ic s̄nr poit epilogatiōne q̄re s̄tur? sz iusticie. q̄ vltia ē
inf? ruites cardiales vt s̄? patuit. **V**olēs quō z q̄lit ipa regēda ē vi/
dels tenore mediocritatē. **E**t rōnē subiūgit ne ipa iusticia recipiat negli/
gētiā in imotā rōnē aīmi neq; de magnis vicijs neq; de pnis. **E**t h̄ iō
Quia iusticia ex lege fit. **D**ex at scriptū ē ius afferēs h̄ dēlitū phibēs d/
riū. **N**ō subdit q̄ licentiā peccandi tibi blāde alludētib? a. z placētib? z p/
terue surgētib? n̄ pmittas. **S**z curā gere puniēdi crimina. **S**z tū cū
benignitate z hūilitate. **Q**uare dicit **M**ora. i. eplis. **N**eo adeo fer? ē vt n̄
mifescere possit. **S**en. i. li. ij. d. clemēt. **O**is benignitas appropriatē p/
puz sapiētē libētē edare. **N**ā hūanā benignitatē suadet cū oēs vnus
nature sum? q̄sobrē p oib? opa benignitatē z pietatē sē exhibēda iō re/
suare debem? benignitatē z n̄ asperitatē nimā neq; crudelitātē. **Q**uia
mel? ē nimū h̄re d̄ mia q̄ d̄ seueritate z crudelitate. **E**t iōnē ānectit ne
vt reuerētia ei? discipline. **E**t h̄ iō ne ipa vilescat q̄i despecta p̄f nimā
familiaritatē z cōmunitatē negligentē nec etiā amittas diuturnitatē z
gratiaz amabilitatis sz p̄f nimiam crudelitatem.

Conclusio premissorum.

Sic ergo vitam suam ad utilitatem non tantum propriam sed multorum inculpabiliter assisti desiderat hanc predicam virtutem per claram formulam per qualitates temporis, locorum personarum atque causarum eo mediocritate. Emite teneat ut velut in quadam vehiculo summat. assistens qui per obrupta extrinsecus precipitia ruentem mentem proposita ipse dicitur insanit a officio preteritis ignavia.

Hic per Seneca subdit conclusionem responsivam omnium predictarum virtutum cardinalium. **S**ic si tu desideras modum vivere et inturpabiliter manere in vita tua non tantum propriam utilitatem sed multorum affectas hanc perclarissimam formulam harum predictarum virtutum observabis mediante illa via videlicet ut modum spiritum retineas. **S**ed assistens tunc in quadam vehiculo summat. hoc est in per pugnaculo altitudinis ut in humanis conversationibus mentem per improniam negotia valeas prospicere. **E**t est ut tu ipse potes ignes superbia et preteritis ignavia. hoc est stulticia. **N**am terminus bonum in superbia et ignavia non consistit. **T**este scriptura sacra antecessores nostri bonum optarunt ergo et nos optare debemus. **N**am **A**licero in rusticulis questionibus lib. v. Stoici finem bonorum assidue per gratiam nature et cum eo laudabiliter vivere. **N**am teste Apuleio in li. de deo socratis. **N**ihil apud deum rectum est quod per animo profectum et bonum quod aliis antececlit. **Q**uare dicitur. **Q**uidam in de arte. **P**ulce bonas artes morum romano iuvenctus. **N**on tantum trepidos ut timeare reos. **Q**uare et dicitur. **V**irgilius. **D**iscite o miseri causas cognoscere reorum. **Q**uoniam enim artium vivendi est disciplina. **Q**uia enim imperfecta est inhonesta. per has autem quatuor virtutum spes fit honesta que legibus circumfulcitate passis sunt quibus medianribus homo recte vivere potest. **A**ueat ergo homo ne virtutes discere cesserit. **Q**uoniam **P**etrus de riga in biblia versificata. **T**e decet hic ut eas festino currere gressu. **V**irtutum semper ad meliora celer. **Q**uia homo ut inquit doctissimus. **C**laro in suis sententiis. **A**d hoc natus est ut proficiat in moribus. **S**tudeat ergo quisque in virtutibus et moribus abundat cum assiduitas tempore a moribus manat ut inquit Seneca in epistola quadragesima ad Lucillum ubi ponit moris descriptionem. **S**ic dicitur. **N**os est mentis habitus ex quo operum assiduitas manat. **A**udiu enim in ipsis consistit. **E**t etiam ut inquit **A**aciana in libro de vero cultu dei. **V**irtutes ad beatam vitam perducat quam nobis dignetur concedere. que in secula seculorum est benedictio etc.

Deo gratias.

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DUISSELDORF

Contra
de ...
...
...

C

pullant
menem
Com
maile
chele
magi
pau
ore
are
di
lun
pa
mon
rad
ra
ban
ma
C
ce
p
p
l
m
p
e
s

